

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 23

6. Iuliu.

1863.

Cuventulu de tronu

la

deschiderea „Dietei Transilvaniei“
in 16. Iuliu 1863.

(Vedi si Gazet'a Nro. 52.)

Noi Franciscu Iosifu Antaiulu,

din grati'a lui Dumnedieu Imperatorulu Austriei, Regele Apostolicu alu Ungariei si alu Boemiei, Regele Lombardiei si Venetiei, Galitiei, Lodomeriei si Iliriei, Archiducele Austriei, Marele Principe alu Transilvaniei si Comitele Secuiloru scl.

Damu de scire si priceputu reprezentantiloru iubitulu Nostru Mare Principatu Transilvani'a, pre 1-m'a Iuliu a. c. la Sabiuu conchiamati:

Prin abdicarea de tronu a Atotuserenismulu Nostru Domnu unchiu, a Maiestatei Sale c. r Imperatoriulu si Regelui Ferdinandu Anteiulu, in Ungari'a si Boemi'a cu numele acest'a ala Cincelea, si prin renuntiarea la succesiunea pre tronu din partea serenismulu Nostru Domnu tata, Archiducelului Franciscu Carolu, Altetiei c. r., la domnire preste imperiulu Nostru in puterea sanctiunei pragmatice chiamati, amu prochiamatu tuturoru popóreloru imperiulu Nostru suirea Nóstra pre tronu in 2. Decembre 1848.

Prin turburarile politice, ce s'au ivitu pretutindenea la inceputulu imperatirei Nóstre, si prin urmarile acelor fuseramu siliti, a intruni in manile Nóstre imperatesci preste mai multi ani tóta patestatea guvernamentale, pentru de a mantui statulu.

Sub tempulu acest'a s'au latitu si roboratu in imperiulu Nostru elemintele institutioniloru comune

organice, prin egalitatea supusiloru Nostru inaintea legei, prin recunóscerea legale a tuturoru religioniiloru, prin aplicaveritatea la oficii fara privire la stare si náscere, si supunerea tuturoru sub comun'a si egal'a datorintia de a militá si a portá contributiune, prin delaturarea roboteloru si altoru greutati ale pamentulu, si prin desfiintiarea liniei intrevamali in monarchi'a Nóstra, si s'a confirmatu legatur'a naturale, reale si nedeslegavera a tuturoru tieriloru si popóreloru imperiulu Nostru prin miu de fire noue a celoru mai feliurite interese publice si private.

Candu Ne veduramu dara in pusatiunea, animei Nóstre de parinte alu tieriei préplacuta, a pune in viatia in loculu exercitiulu netiermuritu alu potestatei Nóstre domnitoresci una constitutiune, care statoresce participarea supusiloru Nostru la legislatiune, debui se o recunóscemu de datorinti'a Nóstra de reginte, in interesulu casei Nóstre imperatesci si alu regateloru si tieriloru Nóstre, a conservá totuodata autoritatea si unitatea monarchiei, si a dá tuturoru regateloru si tieriloru Nóstre garantii de stari legali, chiaru si neindoitu detiermurite, si de confaptuire armonica.

Spre estu scopu amu emisu diplom'a imperateasca din 20. Octombre 1860, si amu prochiamatu prin acest'a serbatoresce de lege fundamentale statornica si nerevocavera a statulu, cá dreptulu legislatiunei se se exercitedia de aci inainte in tóte partile imperiulu cu confaptuirea corporiloru representative prin constitutiune chiamate.

Spre exercitarea acestui dreptu in privinti'a tuturoru obiepteloru legislatiunei, care privescu la drepturile, datorintiele si interesele, tuturoru regateloru si tieriloru comune, (mai aprópe indicate in art. II. alu diplomei Nóstre imperatesci) fú senatulu Nostru imperiale destinatu, si considerandu, ca spre a poté

pune in lucrare acestu dreptu, se cere una ordine si forma anumita pentru esecutarea lui, amu incuviintiatu in privintia compunerii senatului imperiale si a dreptului de confaptuire la legislatiune, ce i s'a rezervatu acelaia prin diplom'a Nôstra imperateasca din 20. Octombree 1860, cu patent'a Nôstra imperatésca din 26. Februaru 1861 legea fundamentale despre reprezentatiunea imperiului, si amu prevediut'o pentru totalitatea regatelor si tieriloru Nôstre cu portarea unei legi fundamentale de statu.

Afara de trebile comune ale legislatiunii indicate in art. II. alu diplomei Nôstre imperatésce din 20. Octombree 1860, despre care voru avé a consultá si reprezentantii Marelui Nostru Principatu Transilvania in comunu cu ceilalti reprezentanti ai intregii monarchie, se voru decide inse tôte celelalte obiepte ale legislatiunii. constitutionalmente in, si cu dietele respective ale singulareloru regate si tieri, si anume in Marele Nostru Principatu Transilvani'a in intielesulu constitutiunii s'ale de mai 'nainte.

Inse, pre lunga multe altele inca, anume aceea parte a constitutiunii avitice a Marelui Principatu Transilvani'a, care privesce la compunerea dietei, s'a schimbatu in urm'a stergerei starei esemtionali, si in urm'a statoririi egalitateri de datorintie si drepturi civili pentru tôte clasele locuitoriloru tieriei, asiá de esentialu, catu una dieta conchiamata pre bas'a art. XI. din anulu 1790—1, prin care aru fi eschisa cea mai mare parte a popornului dela esecutarea drepturiloru politice, in contra intereseloru adeverate ale tieriei, nu s'aru poté si nece ca s'aru privi, cá una atare adeverata reprezentatiune a poporatiunii intregi din tíera fara deschilinire de nascere, stare, nationalitate, si religione, care posedea autoritatea marale neaparatu debuintiósa, cá atatu trebile din laintru ale Transilvaniei se le deslege spre multumirea tuturoru natiuniloru intr'acela locuítóre, catu si in privintia relationiloru publico-drepturistice ale acelaia catra intrég'a monarchia, se aduca la indeplinire intentiunea Nôstra de parinte alu tieriei de repetite ori respicata.

Fiindca uniunea Transilvaniei cu Ungari'a conchisa in anulu 1848 nu s'a infintiatu nece odata cu deplina potere legale. si si facticu indata s'a disolvatu, amu lesato neatinsa inca in decisiunile Nôstre din 20. Octombree 1860, si amu demandatu numai restaurarea reprezentatiunii.

In lips'a alteia temelii legali si aplicavere, a

postu una datorintia imperativa de reginte, a emite pentru diet'a pre 1-ma Iuliu a. c. in liber'a Nôstra cetate r. Sabiiu conchiamata, unu regulamentu provisoriu de dieta, si a demandá intreprinderea alegegeriloru deputatiloru la aceea dnpa dispusetiunile acestui regulamentu de dieta.

Cu incredere catra intentiunile Nôstre apriatu respicate, de a efectu formarea dreptului publicu alu imperiului pre bas'a de sine starei cu grije pastrate a tieriloru, si totuodata pre bas'a acelei unitati, care o recere autoritatea necesaria a imperiului, si de alu duce acestu opu, amesuratu principiiloru unei politice deschise si liberali, in tôte partile imperatiei catra una desvoltare de una mesura, si anume dopa dreptu si ecitate, cu privire la trecutul singulareloru regate si tieri, precum si cu deaseminea inbire si portare de grigia pentru facare din cele multe nobili natiuni, care suntu intrnrite de seculi sub sceptrulu casei Nôstre; si

petrunsi de necesitatea deslegarei celoru multe insemnate intrebari interne ale tieriei, care diacu inca nedeslegate, si nu se mai potú amaná fara vatamare grea a intereseloru facarui singulariu, intr'unu modu pre tôte clasele tieriei, fara deschilinire de nationalitate si religione, multiamitoriu, precum si a esecutarei constitutionali a intentiunii Nôstre de repetite ori respicate in privintia pusatiunii publico-drepturistice a Transilvaniei catra intreg'a monarchia;

clasele poporatiunii de Noi chiamate spre a participa la alegerea deputatiloru dietali au datu ascultare acestei chiamari, si Voi iubitoru credintiosi, sprijiniti de deplin'a si onorific'a incredere a concectatieniloru Vostrii, V'ati infaciosiatu, cá adeverati reprezentanti ai intregii poporatiunii din iubitul Nostru Mare Principatu Transilvani'a, totuodata cu barbatii prin increderea Nôstra chiamati.

Cá pre corpulu legislativu adunatu a inimei Nôstre scumpului Mareprincipatu Transilvani'a, Ve intimpinamu, iubitoru credintiosi, cu salutarea Nôstra de parinte alu tieriei, regésca si mare principésca.

Mari si grele suntu problemele, care au lipsa de deslegare.

Cu ecuitate recipróca inse si anima incapabile, cu una contielegere pentru tôte partile salutaria, ne va succede prin incredere, dreptate si vertute a mediului, cu ajutoriulu Atotopotintelui, unu viitoriu frumosu si imbucuratoriu.

Impoteritul Nostru Comisariu r. de dieta Ve va predá, iubitoru credintiosi, in copia autentificata documentulu despre abdicarea de tronu a Atotuserenismului Nostru Domnu unchiu, a Maiestatei Sale c. r. Imperatoriului si Regelui Ferdinandu Anteiulu, in Ungari'a si Boemi'a cu numele acest'a alu Cincelea, si despre renunciarea Serenismului Nostru Domnu Tata, Archiducelui Franciscu Carolu, c. r. Altetie, si Ve damu voia a tramite afara de aceast'a, una deputatiune la resiediti'a Nóstra atotupréinalta, de a vedé documentulu originale, pastratu in archivulu secretu alu casei, curtei si statului.

Apoi Ve va presentá, iubitoru credintiosi, inpoteritul Nostru Comisariu r. de dieta diplom'a Nóstra imperateasca din 20 Octombore 1860, emisa in tóte trele limbele indatinatate in tiéra, si legea fundamentale din 26. Februariu 1861 despre representatiunea imperiului, espeduita asemenea cá diploma imperateasca, si Ve provocamu iubitoru credintiosi, se le treceti acele in legile tieriei in testulu autenticu si in tóte trele limbile tieriei.

Adunandu Noi dela inceputulu domnirii Nóstre acum inte'i'a data reprezentantii iubitolui Nostru Mareprincipatu Transilvani'a la una dieta, aru corespunde datinei, cá urmandu esemplului predecesoriloru Nostri de gloriós'a aducere aminte: pre toti si pre fiacare, preste totu si in deosebi, in drepturile, legile, privilegiile, inmunitatile si scutirile, care adeva i s'au datu si concesu acestui Mareprincipatu alu Nostru Transilvani'a de Maiestatea S'a reposatu préfericitulu Imperatoriu Leopoldu I., veri prin diploma, veri prin alte determinatiuni si confirmari urmate dupa diplom'a aceast'a, si s'au intaritu si de urmatorii aceluiasi, predecesorii Nostrii de gloriós'a aducere aminte, in modulu cum a facutu 'pre urma Maiestatea S'a Atotuserenismulu Nostru Domnu unchiu, Imperatoriulu Ferdinandu Anteiulu, cá rege alu Ungariei si Boemiei cu numele acest'a alu Cincelea, prin una diploma solemnna, in care s'au receptu testulu Diplomei leopoldine, nu numai se-i intarimu gratiosu, ci se-i si asiguramu, ca acele se voru sustiené nestramutate, si ca ce e deosebitu benigne promisú, se va si pune in fapta.

Fiindca inse fiacare lege materiale e supusa dupa fire pre incetu unoru schimbari progresive, dupa cerintiele intereseloru politice si nationali cu tempulu schimbatóre ale statelor si popóreloru, asiá suntu si in Transilvani'a: egal'a indreptatire civile si politi-

ca a tuturoru claseloru poporatiunei fara deschilnire de nationalitate si religione, de Noi de repetite ori intarita si in vigóre pusa, cum si datorinti'a tuturoru comuna de a milita si a portá dare, astufeliu de fapte pretióse, care au produsu interese adeverate, si indreptatite, si arata de neesecutavere multe dispuestiuni din aminti'a diploma leopoldina si din determinatiunile si intaririle, ce au urmatu dupa aceea.

Pre lunga aceast'a considerandu, ca facia cu centralisarea puterii statului in tóte tierile Europei in privinti'a celoru mai inalte probleme, tratarea comuna a devenitu una necesitate nedelaturavera pentru autoritatea monarchiei, cá se impacamu pretinderile singularelor tieri cu acestu postulatu alu necesitatii politice, 'lu-amu strapusu dreptulu celu de mare insemnatate a participarei la logislatiune in afacerile comune, pre totalitatea tieriloru si popóreloru imperiului Nostru.

De aceea nu potemu observá datin'a in privinti'a diplomei leopoldine, fiindca esecutarea atatoru determinatiuni ale aceleia in fapta a devenitu a fi preste potintia, si nu e inpecaveru cu dreptatea si consciinti'a Nóstra, a confirmá ceva, ce in fapta a devenitu a fi preste potintia.

Totusi din propensiunea, de care suntemu condusi catra Voi, iubitoru credintiosi, si catra intre-gulu Noua scumpulu Mareprincipatu Transilvani'a, voimu a recunósce apriatu si a Ve dechiará serbatoresce prin aceast'a, ca dupa ce va fi infintiatu pre calea constitutionale cu confaptuirea Vóstra, iubitoru credintiosi, structura din laintru publico-drepturistica a iubitolui Nostru Mareprincipatu Transilvani'a, si corelatiunea lui catra intreaga monarchia, in privinti'a detiermuririi definitive a modulu tramiterii deputatoru Transilvaniei la senatulu imperiale, animei Nóstre de parinte alu tieriei ii va fi spre placere a emite despre aceast'a, candu ati dori si cere, una diploma solemnna, carea si urmatorii Nostrii voru avé de a o confirmá totudeauna inaintea depunerii omagiului.

Spre a ajunge mai eurendu la aceasta tinta comuna si inalta, si spre a usurá si grabi tratarea constitutionale a celoru multe intrebari insemnate, ce diacu inea nedeslegate, vomu lasá, se Vi se propuna, iubitoru credintiosi, prin inpoteritul Nostru Comisariu r. de dieta una seria de proiepte de legi de aceste atingátore, si anume, despre :

1. efeitura egalei indreptatiri a natiunii ro-
mane si a religiuniloru ei;

2. intrebuintiarea celoru trei limbi, usitate in
tiara, in comunicatiunea oficiósa publica;

3. compunerea si ordinea dietei;

4. regularea definitiva a modului tramiterii de-
putatiloru din Marele Nostru Principatu Transilvani'a
la senatulul imperial;

5. schimbările de lipsa in inpartirea politica a
tierei spre mediolocirea mai usóra a unei adminis-
tratiuni ordinate politice si de justitia;

6. regularea administratiunii politice si

7. celei de justitia;

8. organizarea tribunaleloru de justitia si mai
alesu constituierea curtei judecatoresti de instanti'a a
trei'a;

9. intregirile si interpretările de lipsa a une-
loru determinatiuni a patentei Nóstre imperatesci din
21. Iunio 1854 despre punerea in fapta a desarcina-
rei pamentului;

10. introducerea protocóloru fundarie;

11. infintiarea unei banci de ipoteca.

Ve provocamu dar' prin aceast'a iubitoru cre-
dintiosi, se pertraptati despre acele dupa prescisele
regulamentului de trebi, emisu pentru aceasta dieta,
si se substerneti, iubitoru credintiosi, proieptele de
legi, care le veti aduce la cale, sanctiunii Nóstre
Atotu-prénalte.

Afara de aceast'a Ne rezervamu a lesá sub
cursulu pertraptariloru dietali, sc Vi se propuna iu-
bitiloru credintiosi proiepte de legi corespundiátore
despre alte afaceri insemnate.

Vointi'a provedintiei pre Noi Ne-a destinatu a
conduce sórtea iubitului Nostru Mareprincipatu Tran-
silvani'a preste celu mai greu alu tuturoru puncte-
loru de schimbare.

Astufeliu de probleme nu se potu deslegá fara
cunoscenti'a starei adevarate a lucrului, a necesitatei

de deslegare norocósa, nu fara incordare si pacien-
tia barbateasca, dar' deslegarea debue se se in-
timple.

Noi didimu pre dreptatea cauzei, pre judecat'a
Vóstra cea matura, iubitoru credintiosi, pre zelulu
patrioticu si aceea reinfrenare de sine, care cores-
punde principiiloru tolerantie.

Voi iubitoru credintiosi Vetii justificá increde-
rea Nóstra in fapta.

Ajutoriulu lui Dumnezeu se fia dar' cu conlu-
crarea poteriloru Nóstre intrunite.

Pre lunga care Ve remanemu cu bunavointi'a
si grati'a Nóstra cesareo regeasca si mareprincipés-
ca nestramutaveru aplecati.

Datu in capital'a si resiedinti'a Nóstra Vien'a,
in 15. Iunio, anulu una mie optu sute siésedeci si
trei, alu imperatiei Nóstre alu cincispredecelea.

Franciscu Josifu m. p.

Franciscu Comite de Nádasdy m. p.

In urm'a mandatului préinaltu alu Majestatii S'ale
c r. apostolice

Demetriu Moldovanu m. p.

La cuventulu de tron.

Astufelu vorbesce numai unu Dieu,
Unu Tata dulce si induratu,
Dómne protegelu de orce reu
Pe Franciscu Iosifu Mare 'mperatu!

O ginta nobila in simtiuri leali
Te adóra astadi, candu o inalti.
Romanii invingeor pe ai Tei rivali;
Si cu credinti'a pe ceialalti!

Red.

Redactoru respundietoru
Iacobu Muresianu.

Editionea: in tipografi'a lui
Ioanne Gött.